

ОСВІТА ДЛЯ ЗМІН: СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

Протягом останніх 80 років з надр Землі було видобуто корисних копалин більше, ніж за всю історію людства. За умов існуючих темпів експлуатації природних ресурсів Землі людству їх вистачить до 2050 р. За середніми підрахунками у розвіданих родовищах світу нафти вистачить на 15-25 років, газу - на 30-50 років, вугілля - на 100-200 років за теперішніх темпів видобування та споживання. Наприкінці цього століття нераціональна розробка родовищ призведе до того, що практично всі запаси корисних копалин планети будуть виснажені. Через 25 р. близько 25 млрд. людей житимуть в регіонах, де бракуватиме питної води. 30% лісів світу використовують, в основному, для виробництва деревини та інших продуктів. З 2000 по 2010 рр. світ втрачав близько 13 млн га лісів щорічно.

Україна посідає одне з перших місць у світі за рівнем споживання природних благ – енергії, води, корисних копалин. Так, ресурсоемкість вихідного національного продукту в 3 рази перевищує світовий рівень, а на одиницю ВВП витрачається майже тонна природних ресурсів, тоді як у США – 3 кг. За останні 20 років енергоемкість одиниці ВВП України збільшилась майже вдвічі. Незважаючи на скорочення виробництва за останні 10 років відбулось збільшення питомої ваги викидів і скидів забруднюючих речовин у навколишнє середовище на одиницю виробленої продукції. Наприклад, в розрахунку на одиницю ВВП зросли у 3,6 рази обсяги скидання стічних вод комунального господарства. Гнітючі дані.

Тому, необхідно докорінно змінити модель розвитку людства і навіть сам спосіб життєдіяльності кожної людини, аби забезпечити її виживання. Потрібні нова філософія, нова політика, нова система цінностей кожної людини і суспільства, які б, не залежно від економічних сплесків чи занепадів, зміни політичної влади, вважали пріоритетними захист і збереження природи, турботу про людину та її життя.

Саме на таких засадах сформувалось поняття сталий розвиток, який можна розуміти як стратегію виживання і безперервного прогресу цивілізації та окремих країн в умовах збереження навколишнього середовища (насамперед біосфери). Екологічна безпека – це одна із складових сталого розвитку та національної безпеки, сукупність природних, соціальних, технічних та інших умов, що забезпечують якість і безпеку життя та діяльності населення, що проживає на певній території та забезпечення стійкого стану природної екосистеми.

Послідовний перехід України, як і всього світового співтовариства, до сталого розвитку відбувається відповідно до рекомендацій і принципів, викладених у документах 2-ї Конференції ООН з навколишнього середовища (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.), де вперше було сформульовано основні положення сталого розвитку з навколишнього середовища.

У перехідний період до сталого розвитку провідною галуззю стає освіта, яка формує інтелектуальний потенціал держави, нові світоглядні цінності, без якої, навіть за умови впровадження найефективніших ресурсо- та енергозберігаючих технологій, перехід до сталого розвитку неможливий.

Благодійною організацією «Вчителі за демократію і партнерство» та «Глобальний план дій» (Королівство Швеція) за підтримки Агенції з питань розвитку співпраці SIDA (Міністерство закордонних справ Швеції) в Україні впроваджується проект «Освіта для сталого розвитку», основним завданням якого є формування в учнів моделей поведінки, звичок, стилю життя, що відповідають потребам сталого розвитку людства.

Ці завдання реалізують і педагоги ЖМГГ №23, в якій впроваджується курс за вибором «Уроки для сталого розвитку». В учнів 4, 8 класів вчителі виховують культуру і потребу розумного споживання енергії та води, зменшення марнотратства природної сировини та кількості відходів, розвивають екологічну етику та формують уміння і навички будувати власне життя та життя сім'ї, місцевої громади з урахуванням потреб сталого розвитку, що здійснюється на засадах особистісно зорієнтованого навчання, критичного мислення та медіа-грамотності. Учні мають можливість висловлювати та відстоювати власну точку зору, мислити критично, працювати у команді, домовлятися та поважати демократичні рішення, бути толерантними та відповідальними, відкритими для навчання та самонавчання, вміти приймати самостійні рішення у повсякденному житті.

Цікавим і дієвим способом входження в тему, що вивчається на уроці, ініціюванням дискусії, учнівського обговорення є аудит – своєрідне дослідження особистої території дитини та її родини, аналізування набутого досвіду за допомогою певних запитань та вимірювань, що стосуються певної проблеми. Показники вимірювань і підсумки досліджень обов'язково обговорюються на уроці членами екокоманди або малої групи, а потім всім класом. Такий зворотній зв'язок дозволяє учням усвідомити свій вплив на навколишнє середовище та допомагає учням переосмислити свої повсякденні звички. Одним із ефективних засобів фіксації учнем своїх досягнень є портфоліо. Створене за розділами: «Я» (самопрезентація); «Інформаційна скарбничка»; «Доробок (робочі матеріали)»; «Досягнення», портфоліо демонструє зусилля учня, його прогрес і успіхи у діяльності, досягнення в освоєнні дій.

Діяльнісне спрямування уроків сталого розвитку забезпечує виховання юної людини, спроможної до вирішення екологічних, соціальних та економічних завдань, з метою задоволення потреб сучасного та наступних поколінь, дає можливість виховувати здорову, високоморальну, толерантну, полікультурну, активну особистість, дії якої свідомі.

Поряд з даним курсом реалізацію завдань ОСР в гімназії забезпечують й інші форми і методики. Насичений заходами, цікаво і змістовно із залученням гімназистів всіх паралелей проходить в гімназії Тиждень сталого розвитку, кожний день якого акцентовано на одному з ресурсів: День води, День повітря, День енергії, День біорізноманіття, День людини. Тематика дня знаходить відображення в інтегрованих уроках («Сталий розвиток – новий стиль мого життя» - біологія та хімія, «Краса природи очима сучасників» - світова література та англійська мова, «Україна та сталий розвиток» - правознавство та історія), виховних заходах («Природа – це казка, яку треба читати серцем», «Світ у краплині води», «Нове життя старих речей», «Твоє здоров'я – багатство всіх»), акціях («Чистодвір», «Зелений паросток

майбутнього», «Заквітчай гімназію», «Операція «Батарейка»), фотовиставках («Природа кличе на допомогу», «Вода в об'єктиві»), педагогічному круглому столі («Стратегія сталого розвитку як модель сталого майбутнього»), які сприяють формуванню екологічної свідомості учасників, навчають жити та діяти найоптимальнішим способом в оточуючому світі.

Велика увага надається проектній та дослідницькій діяльності, особливо програмам з оцінки якості міського середовища, адже екологічна безпека є одним з головних факторів сталого розвитку міст. «Дослідження якості атмосферного повітря за програмою «Дихання міста», «Оцінка життєвого стану деревної рослинності в межах екологічного каркасу міста», «Визначення рекреаційної дигресії паркових угруповань», «Дослідження фітотоксичності ґрунтів міста», «Дослідження орнітофауни міста» - ось назви деяких індивідуальних дослідницьких проектів, виконаних гімназистами.

Залучаючи учнів до позакласної групової екологічної роботи, вчителі-предметники обирають певний напрям екодослідження: «Використання води» (команда вчителя хімії), «Освітлення» (команда вчителя фізики), «Обігрів приміщень» (команда вчителя біології), «Перетворення некорисного в корисне» (команда вчителя трудового навчання). Результати дослідження презентуються перед широким загалом під час Тижня сталого розвитку.

Як член проекту Асоційованих шкіл ЮНЕСКО, гімназія активно співпрацює з недержавними організаціями «Life-Link» (Швеція) і з питань екології, щорічно звітує про проведені акції перед штабом та отримує за пророблену роботу сертифікати.

Практично у всіх міжнародних документах щодо екологічної освіти і освіти для сталого розвитку наголошується на ціннісному аспекті навчання; цілі освіти для гармонійного розвитку мають включати розширення знань, розвиток спеціальних навичок, інтелекту, формування життєвої позиції і цінностей.

Отже, вже сьогодні завдяки освіті сталий розвиток перетворюється з філософської ідеї на інструмент повсякденного життя, пов'язується з відповідальністю кожного громадянина перед собою і суспільством за наслідки своєї діяльності. Стале суспільство – це суспільство, яке зберігається протягом життя багатьох поколінь і характеризується далекоглядністю, гнучкістю і мудрістю, за яких не руйнуються його фізичні та соціальні системи життєзабезпечення, чого і прагнуть разом з освітянами України педагоги гімназії, адже переконані: «Якщо знання ведуть до дискусії, то тільки розуміння - до дії».